

**ЛІКВІДАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ
ДЕРЖАВНОСТІ НАПРИКІНЦІ
XVII-XVIII СТ.**

Після укладення Переяславського договору Російська влада неухильно стала втручатися у внутрішнє життя українського суспільства, маючи на меті остаточно скасувати автономію України, перетворивши її на імперську провінцію.

Соціальний антагонізм в українському суспільстві, слабкість, непослідовність українських політичних сил, занепад громадської моралі уможливили реалізацію намірів царизму.

РУЇНА

1657-1687

Період від смерті Богдана Хмельницького до початку гетьманування Івана Мазепи характеризувався внутрішньою боротьбою козацької старшини за владу та іноземним вторгненням в Україну

Поділ України між Московською державою та Річчю Посполитою

Андрусівське перемир'я 1667 р.

Правобережна Україна відходила Польщі, Лівобережна Україна залишалася за Московською державою. Київ тимчасово контролював лівобережний гетьман, згодом він мав відійти Польщі. Запорозька Січ перебувала під спільним контролем обох держав.

- Межа території, остерігати посилення на чолі з С.Радом (1667 – 1671 рр.)
- Українська козацька держава, об'єднана гетьманом П.Дорошенком (червень 1665 – березень 1699 рр.)
- Облоги і падіння українських міст, у яких, за Глухівськими статтями, владомісти між Д.Многоторієм і царським урядом заклалися московські гарнізони
- Переда П.Дорошенку під турецький протекторат (березень 1669 р.)
- Облоги гетьманом П.Суржиком (травень 1669 р.)
- Облоги гетьманом П.Суржиком України М.Кам'янка (березень 1669 р.)
- Похід польського війська проти П.Дорошенка восени 1671 р.
- Облоги і падіння українських міст гетьманом Ляборозьким (17 травня 1672 р.)
- Розширення І.Самойловича
- Походи турецького війська у 1672 – 1675 рр.
- Облоги і падіння Кам'янецької фортеці (серпень 1672 р.)
- Буцарський мирний договір (18 жовтня 1672 р.)

- Територія, яка за Буцарським договором передана до складу Османської імперії
- Земля, від герцога І.Самойловича за умови вступлення васальної залежності від Османської імперії
- Міста, зведені турецьким військом у жовтні – листопаді 1674 р.
- Похід, організований на чолі з І.Суржиком на Кремль (липень 1675 р.)
- Передача П.Дорошенку під заступництво московського царя (10 жовтня 1675 р.)
- Звільнення П.Дорошенком гетьманства на користь І.Самойловича (вересень 1676 р.)

- Журнальський мирний договір (жовтень 1676 р.); остерігати посилення Правобережної гетьманства
- Призначення Ю.Хмельницького "князем Сармат" (жовтень 1677 р.)
- Чергування кордон турецького війська (літо 1677 р., літо 1678 р.)
- Облоги і падіння Червоної (11 березня 1678 р.)
- Відновлення мирного договору (12 січня 1681 р.)
- Територія, яка була отримана відновленням Відновленням мирного договору між державними союзниками
- Територія, на якій посилювалося владу І.Самойловича
- Перший Кіліський похід московсько-українського війська (липень – жовтень 1687 р.)
- Уступлення І.Самойловича від влади (липень 1687 р.)
- Деревні кордони на 1686 р.

ВІЧНИЙ МИР

1686

Кордон між Річчю Посполитою та Московською державою пролягав по Дніпру. Південна Київщина та Брацлавщина залишалися нейтральною зоною. Запорожжя відходило Москві. Річ Посполита за викуп відмовлялася від Києва. Спільна боротьба з Туреччиною та Кримським ханством.

ІВАН МАЗЕПА

ОБРАНИЙ 25 ЛИПНЯ 1687 Р.:

Козаки закріпили за собою такі права і привілеї: звільнення від усіх податків і натуральних повинностей, подальше володіння своїми грунтами, сіножатями, лісами, млинами і т. д.

У Коломацьких статтях підтверджувалися права київських і ніжинських міщан, зазначені в попередніх договорах, а також положення про те, що гетьман не може скидати з посад генеральну старшину, не порадившись з царем.

Старшині ж заборонялося самостійно переобирати гетьмана.

Не дозволялося козацькому урядові вступати в дипломатичні зносини з іноземними державами.

**По усуненню
шведської
загрози
Петро I
продовжив
політику
ліквідації
автономії
України**

Нехтуючи основні права України й гетьмана, він почав сам призначати полковників, 1715 р. однією зі своїх грамот запровадив новий порядок призначення на посади в уряді полкової старшини й сотників (отримали призначення московці).

Петро I заходився роздавати великі земельні маєтності, конфісковані в прихильників І. Мазепи, своїм генералам та вельможам. Останні запроваджували в набутих володіннях кріпосне право, якого Україна на той час іще не знала.

МАЛОРОСІЙСЬКА КОЛЕГІЯ

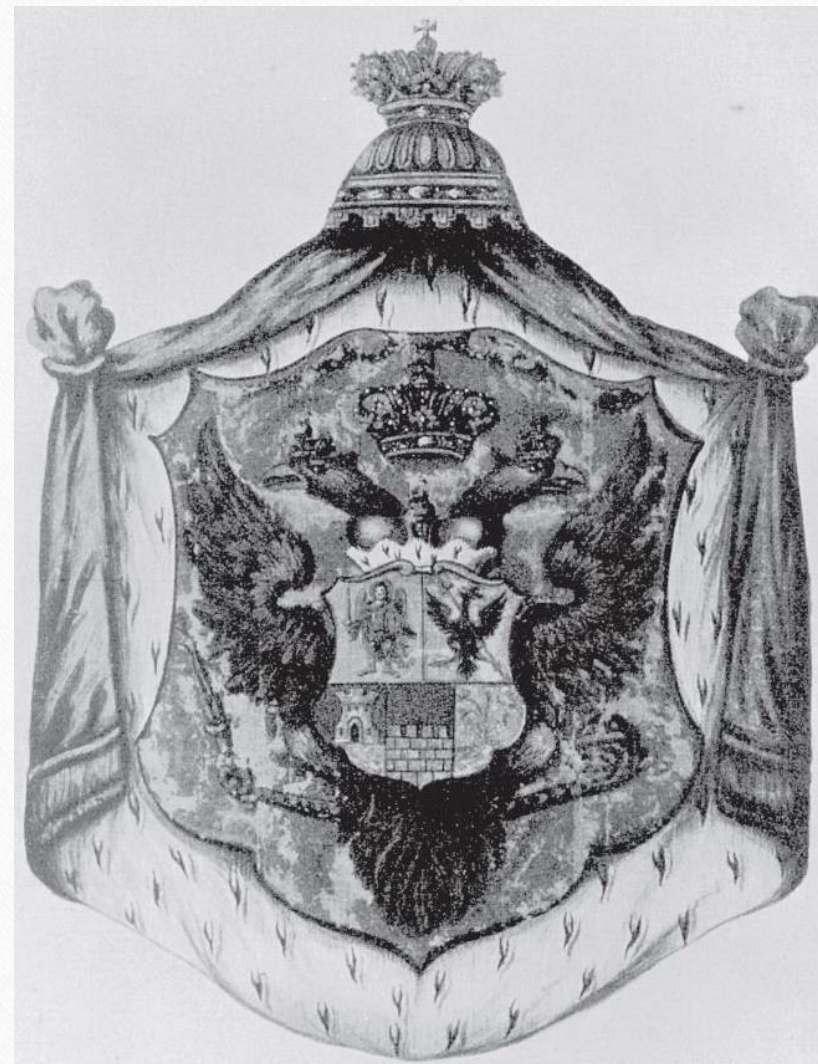
1722

Складалася з шести російських офіцерів і президента-бригадира С. Вельямінова.

Офіційно необхідність у ній мотивувалася різними непорядками в управлінні Україною і насильствами старшини над народом.

Насправді ж причина реформи полягала у здійсненні московським урядом політики централізації. За царським указом, гетьман і генеральна старшина мали діяти лише через С. Вельямінова.

Їм було заборонено розсилати універсали.

«Решительные пункты гетьмана Даниила Апостола»

- 1) гетьман не має права вступати в дипломатичні зносини з чужими державами;
- 2) у разі приїзду в Україну іноземних послів гетьман зобов'язаний пересилати дипломатичну пошту до Петербурга;
- 3) з Кримом і Польщею гетьман може зноситися лише у справі регулювання кордонів, однак з відома царського резидента при гетьманському дворі;
- 4) чисельність найманого війська обмежується трьома полками (крім реєстрових козаків);
- 5) гетьман підлягає з військового погляду російському генерал-фельдмаршалу;
- 6) дозволяється старшині зі свого середовища обирати полковників і генеральних урядовців з наступним затвердженням царським урядом.

Правління гетьманського уряду

1734 - 1750

Гетьманство КИРИЛА РОЗУМОВСЬКОГО

- козацька старшина набула значних прав в управлінні Військом Запорозьким;
- почали регулярно скликатися загальні збори старшини для вирішення найважливіших питань;
- було здійснено судову реформу, започатковану ще Д.Апостолом;
- розпочалося реформування козацького війська;
- не вдалося відновити фінансову автономію Війська Запорозького. Царський уряд своїм наказом 1754 р. зобов'язав гетьмана подавати відомості про прибутки й видатки українського державного скарбу;
- Козацьке військо мусило брати участь у війнах, які вела Російська імперія.

Остаточна ліквідація гетьманства

Катерина II, ставши у 1762 р. російською царицею, намагалась уніфікувати систему управління по всій країні, перетворити навколишні землі, у тому числі й Україну, на провінції Росії

ЛІКВІДАЦІЯ ГЕТЬМАНСТВА

1764 р.

ЛІКВІДАЦІЯ СЛОБОЖАНСЬКОГО КОЗАЦЬКОГО ВІЙСЬКА

1765 р. був виданий маніфест, де говорилося про безладдя і непотрібність козацької служби. Слобожанське козацьке військо було ліквідоване, а замість нього створено 5 гусарських полків. Поділ території на полки і сотні теж був скасований.

Натомість із центром у Харкові була створена Слобідсько-Українська губернія, що складалася з 5 провінцій, назви яких збігалися з назвами колишніх полків.

Зруйнування Запорізької Січі

Після ліквідації у травні 1709 р. Чортомлицької Січі частина запорожців зійшла вниз по Дніпру і заснувала Кам'янську Січ (при впадінні р. Кам'янки, поблизу нинішнього с. Милового на Херсонщині).

Царський уряд у 1711 р. змусив козаків піти і з цього місця. Тоді запорожці з дозволу кримського хана переселилися в його володіння, в урочище Олешки (нині м. Цюрупинськ на Херсонщині). Невдовзі до них приєдналися і козаки, що свого часу пішли з І. Мазепою у Бендери.

Внутрішній устрій Олешківської Січі був традиційним.

ЛІКВІДАЦІЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ

4(16) червня 1775 р.

Скасування російським урядом військового та адміністративного устрою на Лівобережній Україні

У 1781–1782 рр. Лівобережна Україна була поділена на три намісництва — Київське, Чернігівське й Новгород-Сіверське. Тоді ж утворені Харківське (1780) та Катеринославське (1783) намісництва. Скрізь була заведена єдина для всієї Російської імперії система адміністрації.

ВВЕДЕННЯ КРІПАЦТВА НА ГЕТЬМАНЩИНІ

3 травня 1783 р.

ЖАЛУВАНА ГРАМОТА ДВОРЯНСТВУ

1785 р.

У 1785 р. - Катерина II оприлюднила „Жалувану грамоту дворянства”, яка дарувала українській шляхті та старшині дворянські права як нагороду за зраду національних інтересів.

ЛІКВІДАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ КОЗАЦЬКИХ ПОЛКІВ

У 1782 р. вийшов указ царської Військової колегії про ліквідацію українських козацьких полків і створення замість них регулярних карабінерних полків за російським зразком.

**Національно-
визвольна та
антикріпосницька
боротьба в
Україні**

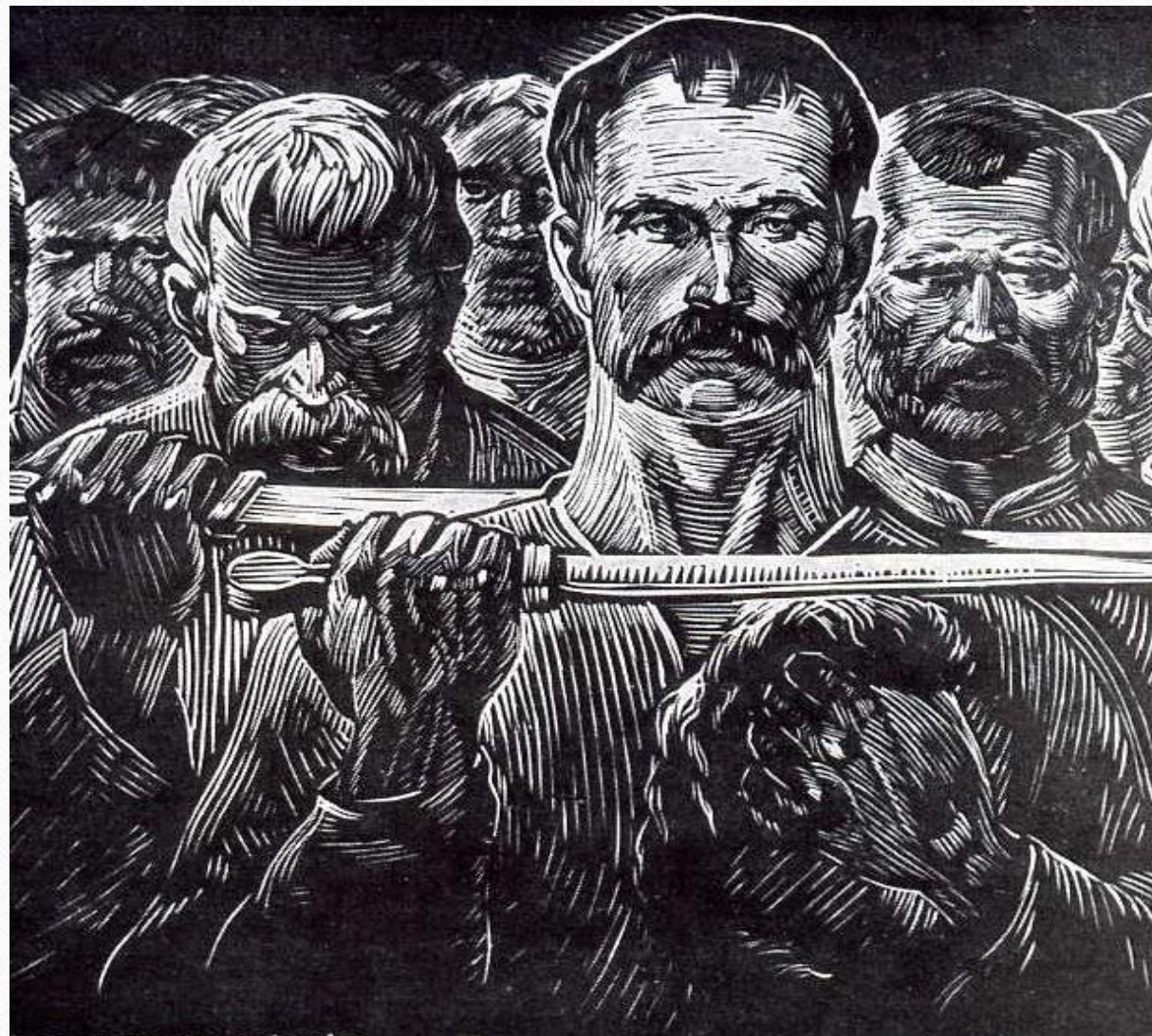
ФОРМИ ПРОТЕСТУ

- скарги на феодалів у суд,
- відмова виконувати повинності,
- втечі, шукання козацтва,
- захоплення панського майна,
- підпали й фізичні розправи з поміщиками,
- збройні повстання

Найбільш масовими були втечі й переселення, як правило, у малонаселені райони на «слободи». У XVII ст. це була, головним чином, Слобожанщина, у першій половині XVIII ст. — Правобережжя, у другій половині — Південна Україна.

ГАЙДАМАЦТВО

- Перші згадки про гайдамаків у документах належать до 1714–1717 рр.
- Загони гайдамаків (від «гайда» — гнати, переслідувати) діяли головним чином на Правобережжі, але були такі формування по всій Східній Україні, організаторами й керівниками загонів виступали переважно запорожці.
- У 1734 р. рух охопив усю Правобережну Україну.
- Поштовхом став прихід сюди російських військ.
- Виникли десятки гайдамацьких загонів, очолюваних козаками Верланом, Гривою, Г. Голим, С. Чалим та ін. Та більшість їх невдовзі розсіяли російські й польські війська, а до 1738 р. повстання були придушені повністю. Новий виступ спалахнув у 1750 р. Він теж охопив усе Правобережжя.

КОЛІЇВЩИНА

Коліївщина – найвідоміший виступ гайдамаків 1768 року.

Основною його силою було селянство.

Головна мета - ліквідація польсько-шляхетського гніту і кріпосництва.

ПРИЧИНИ

Повстання спричинили декілька факторів:

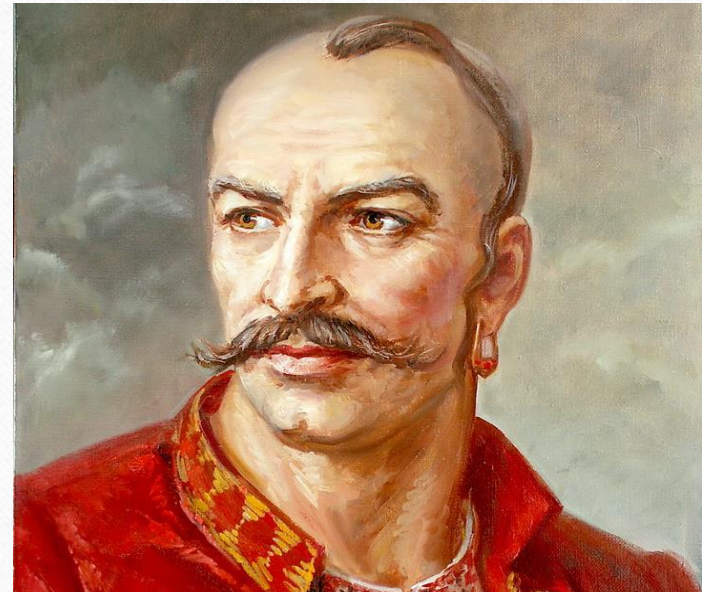
- По-перше, в південній Київщині, де зародилась Коліївщина, селяни довше користувались свободою від панських повинностей (ця територія була заселена пізніше від інших частин Правобережжя).
- По-друге, панське господарство переживало складні часи перенесення збіжжєвих ринків з-над Балтики до Чорного моря.
- По-третє, значний вплив на селян мала близькість вільного Запоріжжя.
- По-четверте, на півдні Київщини загострилися релігійні суперечності.

Гайдамацький рух набрав великих розмірів, але зорганізувати повстанців в одну армію не пощастило. Генерал Кречетніков, йдучи на допомогу повстанцям, спочатку ніби виявляв прихильність до них, але потім за завданням Катерини II наказав заарештувати ватажків і віддати їх польському судові.

Гонту було піддано тортурам і покарано смертю, а Залізняка заслано в Сибір.

МАКСИМ ЗАЛІЗНЯК

ІВАН ГОНТА

ЗАВЕРШЕНН ІСНУВАННЯ «НОВОЇ СІЧІ»

1775 р.

Українське козацтво розпалося на три гілки. Втікачі на Дунай утворили Задунайське козацтво. Запорожці, що залишилися на колишніх січових землях, увійшли до Чорноморського козачого війська. На північних землях України жили нащадки городового козацтва.

**Україна, включена у XVIII ст. до Російської імперії,
перестала існувати як незалежна держава**

**ДЯКУЮ ЗА
УВАГУ**